

bo le tlačen v poznejših letih. Zlasti mora biti učitelj v tej zadevi idealist. Učenci mu morajo biti najdragocenejši zaklad in šolski napredek mu mora biti zveza, ki ga vodi skozi življenje. Učitelj naj porabi vsako priliko, da razveseli mladino, ki tako po veselju hrepeni. Držeč se teh principov, sem napravil, ko sem bil v Idriji prvo leto učitelj 2. razreda, v katerem je bilo blizo 80 — 90 učencev, tako veselje, kakršno pozneje nikoli več. Pred sv. Miklavžem sem nakupil za vse učence raznega šolskega blaga in vtaknil vsakemu otroku pod šolsko klop dokaj raznih reči. Kako so zijali, kako so se veselili, ko so drugi dan prišli v šolo, kjer je vsak dobil lep Miklavžev dar. Moji tovariši so se sicer moji radodarnosti posmehovali in rekli v dobrem proroškem duhu: »Tega ne boš nikdar več storil«, a meni ni bilo žal; zakaj otroci so me potem večinoma celo leto ubogali in se pridno učili.

»Variatio delectat.« Vedno sem čislal spremembo v počitku, v razveseljevanju. Rad sem delal na šolskem polju, pa tudi na narodno polje me je mikalo. Zakaj pa tudi ne? Ali niso bile in še dandanes so zahteve Slovencev pa svoji naravi in po zakonu tako upravičene? Za nekaj naravnega in pravičnega se potezovati, je pa tako lahko, tako prijetno, kakor le kaj. In v tistih časih je bila slovenska politika tako čista še, tako jasna, tako nepokvarjena. Bili smo takrat Slovenci tudi le z malim zadovoljni. Raba slovenskega jezika v družbi, pri zabavi, izobraževanje v svojem jeziku — to je bil naš smoter. K temu je vsak rad po svojih močeh pripomogel, osobito učitelji, duhovniki i. t. d. Kakor sem bil mlad, vendar nisem hotel v tej zadevi rok križem držati. Podpiral sem vsako slovensko podjetje. Nakupil sem vsako slovensko knjigo. N. pr. od Giontinija, ki je bil takrat edini (slovensko-nemški) knjigotržec v Ljubljani, sem pokupil vse, kar je imel slovenskega. (Gmotno namreč nisem bil tako slab; bilo je še nekaj dote ostalo, redna mesečna plača korepeticije — 30 učencev po 2 gl. na mesec.)

Šolsko življenje je bilo v tisti dobi podobno pomladanskemu prerobenju. Kako so se pa takrat tudi kovali povsod novi šolski zakoni, katerim se je umikala zastarela »Politische Schulverfassung«. Saj so baš v teh letih izišli: državni šolski zakon (dd 14/5 1869), naredba (1869) za nove šolske nadzornike, ki so stopili na mesto odstopivših cerkvenih oglednikov (dekanov), šolski in učni red (20/8 1870), razne deželne šolske postave o ustanovljanju in vzdrževanju šol, o šolskem nadzorstvu i. t. d. (največ iz leta 1870, na Kranjskem eden 1870, drugi leta 1873). Ti zakoni so dali povod, da so jih šolske gosposke študirale, izvrševale, da so isto storili učitelji, ki so se o njih posvetovali v skupščinah ali ki so se v isti namen združevali v društva. Na Kranjskem se je ustanovilo pod vodstvom vrlega Andreja Praprotnika kranjsko učiteljsko društvo, da so se mu ložje pridružili učitelji iz vseh slovenskih pokrajin. Prvo in drugo društvo je z veseljem in navdušenjem zborovalo vsaj enkrat v letu, ako ne večkrat. In ti zbori so bili že takrat pravi narodni prazniki za slovensko učiteljstvo, kakor so dandanes »Zvezine« skupščine.

To mlado učiteljsko življenje je zbudilo nevoščljivce; to so bili duhovniki v celi Avstriji, torej tudi na Slovenskem. Z njihovega stališča jim ni tolko zameriti, zakaj pod konkordatom je cerkev z duhovništvom vodila šolstvo; namreč škofijstvo s svojimi korarji, dekani in župniki. V vsaki faril ako je imela šolo, je bil župnik šolski voditelj, ki je imel desetkrat več pravic in večjo moč kakor dandanes nadučitelj, in njemu je bil podložen učitelj, ki je bil od enem orglavec

in cerkvenik. Ker je cerkev izgubila toliko pravic, je nastala v konservativnem časopisju velika nevolja zoper nove šolske zakone, ki so jih napadali, da je bilo grdo. Učiteljstvo pa jih branilo z vso energijo, za brambo novih šolskih zakonov sta nam bila na razpolaganje »Slovenski narod« (Jurčič) in »Uč. Tovariš« (Prapotnik), v prvem smo smeli govoriti ostro, v drugem le stvarno. Na Kranjskem se takratni škof Pogačar ni protivil novim šolskim zakonom, čital je »Narod« in baje še pohvalil natihoma pisatelja, ki se je potegoval za nje. Še se spominjam, ko je neimenovan pisatelj (baje dr. Gregorec, takrat mlad kaplan) spisal brošuro »Stara in nova šola«, ki jo je bilo treba od naši strani dobro oklestiti, ker je staro šaro preveč hvalil, novo robo pa preveč grajal. Da smo na ta način novi šolski dobi na Slovenskem odpirali vrata, nas je stalo dokaj truda. Veliko veselje smo pa imeli, spraviti slovensko, osobito kranjsko ljudsko šolstvo na višjo stopnjo. Dokaz temu je bila moja brošurica »Kranjsko ljudsko šolstvo« iz leta 1870. Da sem sestavil to delce, ki je dandanes čisto brez pomena, sem razposlal na vse šole litografirana vprašanja, ki so mi bili menda skoro vsi učitelji (oz. šolski voditelj) odgovoril nanja. Saj pa takrat še ni bilo več kakor 200 šol na Kranjskem in sicer: v Ljubljani 4 javne, 7 zasebnih, v ljublj. okolici 19, v kamniškem okraju 19, v litijskem 12, v krškem 15, v črnomaljskem 11, v kočevskem 23, v postojnskem 26, v logaškem 13, v kranjskem 22, v rodovljiškem 20. Od teh je bilo morda 170 enorazrednic, 10 dvorazrednic, 10 četvororazrednic, trirazrednice menda nobene, samo za dečke komaj pet, samo za deklice komaj tri.

Mladega človeka pa ne veseli samo to, kar sodi v njegovo stroko. Zanimajo ga tudi druge reči: društva, veselice, politika. Glede društev smo podpirali na razne načine mlado idrijsko čitalnico; jaz sem bil osnoval društvo »Slovenska bukvarna«, ki si je nabavila (največ z mojim denarjem) vse slovenske knjige, kolikor jih je bilo takrat dobiti, nekatere še celo v več iztisih. Te knjige so se jako poceni posojevale. V slovenske knjige smo bili tako zaljubljeni, da je moral trgovec (Štefan L.) tudi knjige na prodaj imeti. Tako smo učitelji (Stegnar v prvi vrsti) bili idrijsko ljudstvo že takrat privabili, da je rado čitalo, kar dela dandanes še v večji meri. — Bavili smo se tudi s slovensko politiko. Hodili smo na tabore, n. pr. v Vipavo. (Na Vižmarskem taboru pri Šiški sem bil še kot realec v družbi z rajnim Praprotnikom in še zdaj živem Rakteljem). Politika je bila baš takrat ugodna Slovanom, ko je bil Hohenwart na čelu ministrstva, Čeh Jireček pa naučni minister. (Dalje).

Dopisi.

Goriško.

O stafazi po Krasu. — O štrajku deželne učit. skupščine kranjske. — Kako pa pri nas? Z našega Krasa prihajajo le redko kaki glasovi v javnost, menim, v glasilo slovenskega učiteljstva, v vrli »Tovariš.« Pravijo, da je nevesta, o kateri najmanj govoré, najboljša. Morda. Ne velja pa vedno to o okrajih — glede postopanja z učiteljstvom. Naše kraško učiteljstvo se je nekdanj ponašalo s pridnimi poročevalci o šolstvu in učiteljskih zadevah. Marsikateri učitelj na Krasu se lahko ponaša z dobrim peresom, ki je zalagalo stanovske in tudi druge slovenske časopise s primernimi spisi.

Tudi stanovsko zavedni in energični so bili kraški učitelji, ko so branili interese šole in učiteljstva.

Že dolgo vrsto let pa je na Krasu v marsičem drugače. Zakaj neki?

Poročevalec o stafaži nam je marsikaj razjasnil. S posebnim zanimanjem smo čitali ta članek. Obžalovali smo kolege na Krasu, ki so morali igrati tako žalostno vlogo. Ne moremo zbrati primernih izrazov, s katerimi bi ožigosali po zasluženju take ukaze tistega okrajnega šol. sveta. Vprašamo pa, ali je izdal dotični šolstvo in učiteljstvo ponižujoči ukaz predsednik sam na svojo roko ali morda dogovorno s c. kr. okrajnim šolskim nadzornikom ali zavoljo sklepa? Ako je zakrivil tak sklep c. kr. okr. šol. svet, bi trebalo vedeti, kaj in kako sta storila svojo dolžnost zastopnika učiteljstva. Da nista storila vse mogoče proti takemu predlogu in potem proti sklepu, je vredno graje.

Ako je ukaz delo nadzornikovo, potem naj ve, da obžalujemo, da je bil nadzornik vzet iz vrste ljudskih učiteljev. Mož, ki ljubi, da mu je učiteljstvo za stafažo, ni vreden, da je užival naše zaupanje dolgo vrsto let.

Pri zadnjih deželnozborskih volitvah je šlo naše učiteljstvo dvakrat v boj za poslanca, ki mu je dal nezasluzeno klobuto pri prvi nepriliki v deželni zbornici. Učiteljstvo je bilo ogorčeno, a duška ni dalo temu ogorčenju. Šele potem, ko je prišel isti poslanec v Sežano hujskat župane in podžupane kraške proti nameravanemu malenkostnemu izboljšanju, šele potem je dalo učiteljsko društvo od sebe glas. Bil pa je ta glas preveč krotak. Energično moramo varovati koristi teptanega stanu!

Možat nastop učiteljstva na Kranjskem pri deželni učiteljski skupščini se tolmači na Goriškem različno. Učiteljstvo, ki noče biti nikomur v stafažo, niti c. kr. okraj. šol. nadzorniku ne, odobruje povsem tako postopanje, zakaj nekaj takega je rojilo po glavah tudi pri nas. Mnenje je, da se bo tudi pri nas moralo zgoditi isto. S tem pokažemo solidarnost. Kranjske razmere in naše razmere so enake. Na Goriškem in Kranjskem je učiteljstvo najslabše plačano. Bojimo pa se, da bi pri nas vpliv nekaterih okr. šol. nadzornikov ne izkušal zabraniti volitve takih delegatov, ki bi hoteli posnemati tovariše na Kranjskem.

Tovariši, otresimo se takih varuhov, ki bi nas radi imeli le za stafažo! Oni, ki ne jedó več našega grenkega kruha, nam ne morejo biti odkritosrčni prijatelji. Pomagati nam nočejo, ako bi tudi mogli; zabranimo jim, da nas vsaj zavirali ne bodo v svetem našem boju za primerno existenco. Takim možem zakličimo: Roko proč daleč, proč od našega boja za naše življenske potrebščine!

Še nekaj moramo omeniti. Odkar je naše glasilo »Učiteljski Tovariš« v sedanjih rokah, odkar zastopa interese šolstva in učiteljstva tako krepko, kakor ga v zadnjih letih, od tedaj ni več v milosti pri naših nadzornikih. Učiteljstvo je dorastlo ter jelo spoznavati, da niso vsi nadzorniki zagovorniki svobodne šole ter svobodnega učiteljstva. Zato dobi v našem glasilu tudi kak nadzornik zaslužen lekcijo.

In to boli, zakaj mislili so ti gospodje, da so sankrosanktni, da je učiteljstvo napram njim le podložna para, ki ni ustvarjena za drugo nego za stafažo!

Torej, kraški tovariš, le piši zopet in zopet poglavje o stafaži! Gradiva je pač dovolj. Na delo!

Iz naše organizacije.

Štajersko.

Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo zboruje dne 5. listopada ob eni popoldne v Šmarju.

Razen običajnih točk je na vzporedu razprava tovariša g. Zopfa »O prostih spisnih nalogah na višji stopnji« in razgovor o novem »Šolskem in učnem redu.«

K obilni udeležbi vljudno vabi odbor.

Učiteljsko društvo za ptujski okraj zboruje v četrtek 2. novembra t. l. ob 10. uri predpoldne v okoliški šoli s sledečim vpredom:

1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Poročila delegatov: a) O VII. dež. učiteljski skupščini. b) O »Zavezih«. c) O Lehrerbundu. 4. Nasveti.

K prav obilni udeležbi vabi I. Kopic, predsednik.

Kozjansko učiteljsko društvo je priredilo dne 30. septembra slavnostno zborovanje v pokoj stopivšemu tovarišu Francu Böhheimu, nadučitelju v Kozjem. Vkljub počitnicam se nas je zbralo prav lepo število, kot gostje so bili navzoči gg. dr. Jankovič, član okr. šol. sveta, katehet dr. Jančič in župan ter načelnik krajnega šolskega sveta Jan. Elsbacher. Društveni predsednik tovariš Fr. Šetinc iskreno pozdravi navzoče ter razloži pomen tega izrednega zborovanja, ki je namenjeno enemu naših najboljših tovarišev. Tovariš V. Pulko omenja v svojem slavnostnem govoru slavljenca najpoprej kot učitelja. Službovati je pričel l. 1861. Šolske razmere so bile takrat še v povojih, a vkljub naglemu razvitku je korakal tovariš Böhheim krepko z duhom časa naprej. To izpričuje dejstvo, da je bil imenovan okrajnim šolskim nadzornikom, a ni maral sprejeti te častne službe. Potem mu je bil podeljen srebrni križec s krono za zasluge. Nadalje omenja govornik slavljenceve zasluge za naše učiteljsko društvo, ki mu je bil oče, dolgo let predsednik in ves čas, to je 24 let, marljiv odbornik, ki je naše stanovske razmere podpiral z besedo in dejanjem. Tovariš Böhheim je imel tudi najlepše urejen šolski vrt. Da mu je učiteljstvo zaupalo, je pokazalo s tem, da ga je dolgo vrsto let volilo svojim zastopnikom v okrajni šolski svet. Bil je slavjenec tudi ves čas svojega bivanja v Kozjem, torej celih 33 let, knjižničar okrajne učiteljske knjižnice. On je bil vobče izmed nas eden najboljših, in če učiteljstvo slavi svoje vrle može, časti tudi samega sebe.

Na to omenja predsednik, da je Kozjansko učiteljsko društvo dolžno poslavljajočemu se tovarišu Böhheimu mnogo. Da ta dolg vsaj nekoliko poravna, ga je imenovalo danes svojim častnim članom. Pri tem izroči slavljencu krasno izdelano diplomo. Tovariš Böhheim se z ginjenimi besedami zahvaljuje vsem za izraze ljubezni in prijateljstva in izraža, da ga je najbolj iznenadila diploma, ki mu ostane drag spomin na vrle tovariše.

Zvečer je bil slavnostni banket, ki se ga je udeležilo tudi precej odličnih uradnikov in tržanov. V napitnicah, ki so se vrstile, so poslavljali slavljenca in njegove vrline. Z godbo na lok nas je kratkočasil zbor mladih uradnikov pod vodstvom tovariša Ulčerja; manjkalo pa tudi ni veselih pesmi, ker kjer se zbere učiteljstvo, tam se sliši tudi lepo pesem. Tovarišu Böhheimu pa kličemo:

»Saj srca zvesta kakor zdaj,
ostala bodo vekomaj.«

Književnost in umetnost.

Majcnova „Pesmarica“ (I. del) izide kmalu v predelani izdaji. Izdajatelj se je oziral na izpremenjena besedila novih šolskih knjig.